

Harkava T. A.

The article deals with the methods of teaching Petrikivka decorative painting, which is one of the brightest kinds of decorative-applied arts, recognized by the world art community and UNESCO.

The publications on the considered problem that have been published recently are analyzed.

The importance of practical skills formation of students of the artistic specialities has been emphasised. It is noted that the identity of Petrikivka decorative painting is primarily determined by the originality and uniqueness of its techniques, which means their saving and, at the same time, their possible combining with creative self-expression.

The traditional techniques of Petrikivka decorative painting, in particular its basic smears and traditional painting elements have been defined and generalized. The supporting examples and illustrations have been provided. The main tasks of teaching Petrikivka decorative painting have been outlined as a combination of deep traditions, identity with innovation and provision of space for self-expression and creativity.

Key Words: Petrikivka decorative painting, methods of teaching, traditional techniques of painting, basic smears, author's techniques of elements of painting.

УДК [373.2.015.31:316.42/.32+33]:745/749

Греськова В.В.,
канд. пед. наук, доцент
(м. Хмельницький)

Використання засобів декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні національної свідомості дітей дошкільного віку

В статті на основі аналізу педагогічних джерел, методичної літератури та досвіду роботи розкривається потенціал та місце народної іграшки у формуванні національної свідомості дітей дошкільного віку. Дошкільний навчальний заклад має стати для дітей тим високomorальним середовищем, у якому цілеспрямовано будуть реалізовані завдання формування свідомої особистості.

З'ясовано, що моральне виховання дітей дошкільного віку – це процес цілеспрямованого формування особистості. Знання основних особливостей морального розвитку допомагає педагогу правильно організувати процес морального виховання дітей.

Визначено, що протягом дошкільного дитинства розвиваються такі внутрішні моральні якості: почуття власної гідності; почуття сорому; почуття обов'язку.

Проаналізовано теорію і практику дошкільного виховання, які дали можливість побачити, що на сучасному етапі недостатньо розроблені методичні аспекти використання української фольклорної ляльки як особливого виду народного мистецтва, яка сприяє формуванню національної свідомості дітей дошкільного віку.

Ключові слова: національна свідомість, професійна підготовка педагогів, українська народна іграшка, етнорегіональна культура.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Наша держава в час духовного відродження нації вимагає сформувати гуманну особистість, щирю, людяну, доброзичливу, милосердну. Дошкільне дитинство є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи характеру, ставлення до навколишнього світу, до людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки. Однією з перших моральних потреб є потреба у спілкуванні. Засвоюється вона в процесі взаємодії з дорослими, які добирають доцільні зміст і засоби спілкування. У цьому дитина здобуває перший досвід моральної поведінки.

Аналіз основних досліджень і публікацій... Серед видатних педагогів, які займалися вивченням проблеми морального виховання дошкільників, були П. Блонський, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

У дослідженнях педагогів і психологів ми знаходимо твердження, що саме дошкільний вік є початком формування особистості, у дитини закладаються основи морального, естетичного, фізичного, трудового, розумового виховання. У цей період також велика роль належить вихованню національної свідомості, вихованню патріотизму, любові до людей, поваги до кращих національних традицій.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у розкритті потенціалу народної іграшки у формуванні національної свідомості дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу.... В концепції дошкільного виховання вказується на те, що іграшка – стародавній вид народного мистецтва, зразок національної культури. Вона не нав'язливо, без

зайвого дидактизму розкриває дитині світ, формує активне багатогранне ставлення до нього, активізує творчі можливості [4].

Процес ознайомлення дітей з народною іграшкою досить актуальний у наш час. Адже, як говорить Л. Сморгж, зараз не кожний з експонатів зацікавить наших малюків, які звикли до сучасних яскравих іграшок, на зразок справжньої техніки, електронних вікторин, комп'ютерних ігор, оригінальних конструкторів, трансформерів тощо.

На сучасному етапі проблемі ознайомлення дошкільників із народною іграшкою приділяють свою увагу такі науковці, як А. Богуш, Н. Буркун, Г. Григоренко, Н. Дзюбина-Мельник, Г. Довженюк, Н. Лисенко, О. Найден, Т. Поніманська, М. Стельмахович та ін. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні у змістовій лінії «Світ гри» вказано, що дитина повинна розрізняти народну іграшку, знати її призначення, роль, використання [3].

Провівши аналіз теорії і практики дошкільного виховання, ми бачимо, що на сучасному етапі недостатньо розроблені методичні аспекти використання української фольклорної ляльки як особливого виду народного мистецтва, яка сприяє формуванню національної свідомості дітей дошкільного віку.

Дошкільне дитинство є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи характеру, ставлення до навколишнього світу, до людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки. Однією з перших моральних потреб є потреба у спілкуванні. Задовольняється вона у процесі взаємодії з дорослими, які добирають доцільні зміст і засоби спілкування. У цьому дитина здобуває перший досвід моральної поведінки.

Протягом дошкільного дитинства розвиваються такі внутрішні моральні якості: почуття власної гідності; почуття сорому; почуття обов'язку.

Важливими чинниками морального виховання є історична пам'ять, традиції роду і сім'ї, бо кожна людина несе у собі колективну пам'ять поколінь. Метою виховання в народній педагогіці є формування належності до коренів роду і народу, значущості таких людських чеснот, як голос совісті, любов до матері.

Виховання патріотизму, любові до Батьківщини, на думку К. Ушинського, займає в системі морального виховання головне місце, поряд із народністю. Моральне виховання повинно розвивати у дітей повагу і любов до людей, щире, доброзичливе і справедливе ставлення до них.

С. Русова наполягала, щоб виховання розпочиналося з народження дитини. Засобами колискової, забавлянок, народних казок, ігор, іграшок, лічилок, загадок тощо має здійснюватися прилучення дітей до національної культури та підвищуватись національна свідомість підростаючої особистості. Педагог стверджує: «Нація народжується біля дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова, пісні, здатна вирости національно свідомою людиною» [5].

Сформовані у дошкільному віці основи моральної спрямованості особистості значною мірою визначають її подальше життя, а виправити допущені батьками і педагогами помилки у моральному вихованні важко або неможливо.

Розкриваючи механізми морального виховання дітей дошкільного віку, сучасні науковці підкреслюють об'єктивний характер взаємозв'язку моральних уявлень, моральних почуттів, моральних вчинків.

Національна система виховання в нашій країні має бути адекватною світосприйняттю, світорозумінню, духовним та виховним традиціям українського народу, відповідати стратегічним завданням нації і держави, сприяти розвитку національної свідомості підростаючого покоління та проникати в усі аспекти виховання.

Що стосується змісту морального виховання дошкільників, то багато педагогів, на жаль, уявляють його не стільки як систему загальнопов'язаних елементів розвитку особистості, скільки як формування набору якостей, що, мовляв, треба виховувати незалежно від логіки усього виховного процесу, від побудови освітньо-розвивального середовища.

Моральне виховання дітей дошкільного віку – це процес цілеспрямованого формування особистості. Знання основних особливостей морального розвитку допомагає педагогу правильно організувати процес морального виховання дітей.

Саме у перші роки життя дитини закладаються основи морального розвитку, розвиваються уявлення, почуття, звички, які визначають подальше вдосконалення особистості.

Іграшка – один з найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва, що прикрашає наш побут, збагачує душу і серце. Лялька – символ родючості, материнства, вони хатньо-побутові обереги (робилися ляльки з соломи, ганчірки із зав'язаним в ній хлібом на зразок вузької ляльки – з куклою). Обличчя ляльки довгий час не зображувалося, щоб не наврочити дитині.

Українська фольклорна лялька – яскравий своєрідний вид народної творчості, що має багаті, глибокі традиції. Їй притаманне силуетне узагальнене зображення іграшки-ляльки, простота й лаконізм, яскрава декоративність, святковість, почуття матеріалу, симетрія, логічна відповідність між формою, матеріалом і технікою.

Саме іграшка формує у дітей дошкільного віку зацікавленість до різних професій, історії рідного краю, його народної творчості, поваги до людей, праці, розвиває творчу уяву, фантазію, виховує трудові навички та естетичний смак [1].

Дослідженнями народної іграшки займалися Н. Бердман, Е. Покровський, Л. Оршанський. Вони зазначали, що в народній іграшці немає надуманості. Іграшка формувалася в той період, коли інтереси дітей і дорослих були близькі один до одного, коли творчість тих та інших мала багато загальних рис, коли в психіці і світовідчутті була народна близькість. Іграшка була цікава і дітям, і дорослим (фольклорна лялька прикріплювалася на тичину на будинку, збирала дорослих на свято). Народна лялька є (при реальному її вивченні) невичерпним джерелом мудрої та творчої народної педагогіки.

Через народну іграшку народ віддає дитині свою любов і ласку, свою веселість і сміх, свої думки і знання, свої вміння, – у цьому велика сила її впливу на дитину. Через ляльку хтось зовсім близький та рідний, ласкавий говорить з дитиною правдиво, мудро. Сила цієї народної любові до дитини говорить вустами бабусі, що бавить свого онука.

Коріння народної іграшки дуже глибоке, в її історії ще багато таємниць. Першими майстрами були батьки, котрі в міру свого вміння й творчої уяви виготовляли своїм нащадкам чимало забавлянок – від перших торохтілець з гусячої шії, свинячого міхура, наповнених горохом або квасолею, іграшкових меблів, посуду, фігурок різних тварин - до найскладніших рухливих пристроїв (ковалі, коники, пташки на коліщатках тощо). Значну увагу приділяли іграшці також і майстри-професіонали, виготовляючи їх із глини, дерева, соломи, сиру, тіста, цукру.

Робили також звукові й музичні інструменти – деркачі, калатала, сопілки, скрипочки тощо. Більш складними були механічні іграшки (рухливі фігурки людей та звірів, коники та пташечки на колесах) і «замороки». Окремі майстри оздоблювали свої вироби різьбою та розписом.

Окреме місце посідають ігрові ляльки. Вони генетично пов'язані з ритуальними антропоморфізованими фігурками, що їх знаходять археологи у найдавніших культурних пластах. Цим фігуркам часто надавалося магічне значення, вони сприймалися як своєрідні обереги.

Ще в колисці починається знайомство дитини з простою лялькою, створеною мамою з шматочка тканини, накрученої на качан кукурудзи чи патичок. Із давніх часів дійшли до нас подібні «мотанки», вузлові ляльки, зроблені з куделі, зеленої трави, соломи або хусточки. Були й складні ляльки, що виготовлялися майстринями. Найчастіше такі ляльки шили із тканини, оздоблювали стрічками, подекуди вишивкою, прикрашали намистом.

Граючись з давніх-давен ляльками-мотанками, дівчата готувалися стати добрими матерями, господинями, бути хранительками домашнього вогнища. Жіноче начало завжди було сильно розвинуте в Україні, культ Матері, Жінки підтримувався тут з правіку. А тому ми не маємо морального права допустити руйнації цієї традиції. У дітей нашої країни повинні бути національні забавки.

У наш час з'явилися ляльки колекційні й сувенірні, що виготовляються народними майстрами та професійними художниками. Вони виліплені з глини, виточені з дерева, декоровані розписом та тканиною, або ж вишплетені з соломи, льону, ниток, пошиті з тканини та оздоблені вишивкою.

С. Русова вважала обов'язковим глибоко проаналізувати естетичну творчість народу в іграшці і вказувала на те, що національна іграшка є часткою цієї творчості, а отже - часткою всього народу [5].

Висновки... Отже, українська народна іграшка походить з давніх часів. Протягом багатьох століть вона розвивалася, вдосконалювалася, урізноманітнювалася. У наш час вона відіграє роль в ознайомленні дітей з духовною спадщиною кожного народу, знайомить з характерними особливостями кожного регіону нашої країни. Народна іграшка пройшла важливий та тернистий шлях, і сьогодні вона заслуговує на визнання і пізнання її дітьми.

Багатоаспектність народної іграшки характеризується і тим, що вона виступає як засіб педагогічної дії: елемент дитячої гри, засіб виховання і навчання, формування національної свідомості дітей.

Наше дослідження дозволило визначити методичні рекомендації, що забезпечать ефективність процесу формування національної свідомості дітей дошкільного віку.

1. Підбір українських народних іграшок, доступних для сприймання та відтворення дітьми дошкільного віку.
2. Використання в освітньо-виховному процесі необхідного та доступного обсягу систематизованої інформації щодо української фольклорної ляльки (історичний, теоретичний, практичний аспекти).
3. Оволодіння дітьми традиційними прийомами створення та оздоблення українських народних іграшок.
4. Організація процесу самостійного виготовлення дітьми іграшок за традиціями українського народу.
5. Доступність і педагогічна доцільність запропонованих завдань.

6. Створення на заняттях позитивно-емоційної творчої зацікавленості і захопленості.

Отже, українська народна іграшка як засіб навчання і виховання займає особливе місце у світі дитинства. Метафоричність, образність іграшки роблять її універсальним засобом соціальної адаптації на певному етапі розвитку людини, передачі, засвоєння та творчого відтворення матеріальної та духовної культури народу, коли всі інші засоби малодоступні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрусик Н. Пригадаймо майбутнє // Дошкільне виховання. – 1996. – №1. – С.18-21.
2. Артемова Л.В. Моральне виховання дошкільників / Л.В.Артемова. – К.: Радянська школа, 1974. – 102с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1998. – С.45.
4. Концепція дошкільного виховання в Україні. Проект. – К.: Освіта, 1993. – 16 с.
5. Русова С. Український дитячий садок // Україна. – 1991. – №2. – С.40.

Транслітерований список літератури:

1. Andrusyk N. Pryhadaymo maybutnye. *Doshkilne vykhovannya*. 1996. Volume1. pp.18-21.
2. Artemova L.V. *Moralne vykhovannya doshkilnykiv*. K.: Radyanska shkola, 1974.102 p.
3. Bazovyy komponent doshkilnoyi osvity v Ukrayini. K., 1998. pp.45.
4. Kontseptsiya doshkilnoho vykhovannya v Ukrayini. Proekt. K.: Osvita, 1993. 16p.
5. Rusova S. *Ukrayinskyu dytyachyy sadok*. *Ukrayina*. 1991. Volume 2. pp.40.

Аннотация

Использование средств декоративно-прикладного искусства в формировании национального сознания детей дошкольного возраста

Грескова В.В.

Анализируя педагогические источники, методическую литературу, опыт работы, в статье раскрывается потенциал и место народной игрушки в формировании национального сознания детей дошкольного возраста. Дошкольное учебное заведение должно стать для детей той высоконравственной средой, в которой целенаправленно будут реализованы задания формирования сознания личности.

Выяснено, что нравственное воспитание детей дошкольного возраста – это процесс целенаправленного формирования личности. Знание основных особенностей нравственного развития помогает педагогу правильно организовать процесс нравственного воспитания детей.

Определено, что в течение дошкольного детства развиваются такие внутренние моральные качества: чувство собственного достоинства; чувство стыда; чувство долга.

Проанализированы теория и практика дошкольного воспитания, которые дали возможность увидеть, что на современном этапе недостаточно разработаны методические аспекты использования украинской фольклорной куклы как особого вида народного искусства, которая способствует формированию национального сознания детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: *национальное сознание, профессиональная подготовка педагогов, украинская народная игрушка, этнорегиональная культура.*

Summary

Potential of Folk Toy Usage in Forming National Consciousness of Children of Pre-School Age.

Greskova V.V.

On the basis of the pedagogical sources' analysis methodological literature and experience of work, the potential and the place of folk toy in forming national consciousness of children of pre-school age have been revealed. Pre-school educational institution should become that highly-moral environment for children, where the tasks of forming conscious personality will be purposefully realized.

It is cleared out that moral education of children of pre-school age is a process of purposeful formation of personality. Knowledge of the basic features of moral development helps the pedagogue correctly organize the process of moral education of children.

It is determined that during the pre-school childhood such internal moral qualities develop: self-esteem; sense of shame; sense of duty.

The theory and practice of pre-school education has been analyzed, which made it possible to see that at the present stage, the methodical aspects of the use of the Ukrainian folklore doll as a special type of folk art that promotes the formation of national consciousness of pre-school children are not sufficiently developed.

Key words: national consciousness, professional preparation of pedagogues, Ukrainian folk toy, ethno-regional culture.

УДК 811.11'243: 37 (045)

Денисова С. П.,
викладач
Кузьмич О. В.,
викладач
Ніколаєва І. А.,
викладач
(м.Луцьк)

Особливості розвитку міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови

У статті розкрито сутність поняття міжкультурної компетенції. Представлено основні концептуальні позиції вчених, які розкривають його зміст. Автори статті розглядають діалог культур як основну педагогічну умову формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Описуються умови, за яких формується діалог культур у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, та причини невідповідності рівня освіти вимогам суспільства. Розкрито суть таких явищ та понять: принципи комунікації, основні функції культури, вплив культури на сприйняття та комунікацію, вплив культури на людську діяльність та розвиток суспільства.

Обґрунтовано методи і технології викладання іноземної мови у контексті міжкультурного підходу до викладання іноземних мов. Проаналізовано навчальний матеріал, що забезпечить перенесення знань із лінгвістики, мовного досвіду, стратегій і досвіду навчання при вивченні іноземних мов. Доведено взаємозв'язок мов та культур та необхідність їх «співвивчення».

Ключові слова: діалог культур, міжкультурна взаємодія, міжкультурна компетентність, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Для сучасного інформаційного суспільства характерні процеси глобалізації, інтеграції і міжкультурної взаємодії. Постійно збільшується роль іноземної мови як засобу комунікації та інтеграції у світове суспільство. На сьогодні однією із найактуальніших проблем є розвиток міжкультурної комунікативної компетенції студентів вишів, що надасть їм змогу вільно спілкуватися у міжнародному просторі. Тому за таких умов великого значення набуває проблема професійної підготовки вчителя іноземної мови до участі в різного роду міжкультурних взаємодіях. Все частіше навчальні заклади здійснюють обмін студентами, викладачі організують сумісні проекти і проходять стажування за кордоном, таким чином беручи участь у міжкультурній комунікації та діалозі культур.

У даній статті ми розглядаємо міжкультурну компетенцію як комплекс аналітичних та стратегічних можливостей, який розширює інтерпретаційний спектр індивіду у процесі міжкультурної взаємодії із представниками іншої культури [13, с.23]. Взавши за основу три фундаментальних і найбільш суттєвих аспекти мови: лінгвістичний, психологічний і соціальний, вчені співвіднесли їх із відповідним підходом до вивчення іноземної мови. При цьому під лінгвістичним аспектом мови розуміють її фізичне вираження, тобто звукову або графічну форму. Психологічний аспект вносить у поняття «мова» процесуальний зміст і дозволяє лінгвістам розглядати мову як діяльність, а методистам – навчання іноземної мови як процес формування здатності до мовної діяльності. Виділення соціального аспекту зумовлене соціальною, тобто комунікативною, функцією мови. На думку Дж. Баста, міжкультурна комунікація здійснюється, якщо відправник і одержувач повідомлення належать до різних культур, якщо учасники комунікації усвідомлюють культурні відмінності один одного. По суті, міжкультурна комунікація – це завжди міжперсональна комунікація в спеціальному контексті, коли один учасник виявляє культурну відмінність іншого. Така комунікація викликає безліч проблем, пов'язаних із різницею в очікуваннях і упередженнях, які властиві кожній людині і, природно, різні в різних культурах. Ознаки міжкультурних відмінностей можуть бути інтерпретовані як відмінності вербальних і невербальних кодів у специфічному контексті комунікації. При цьому кожен учасник культурного контакту володіє своєю власною системою правил, що функціонують так, щоб відіслані й отримані послання могли бути закодовані і розкодовані [13, с.125].

Наявність непорозумінь у процесі взаємодії представників різних культур є неминучою. Знання мови співрозмовника передбачає знання культури. Професійна компетентність спеціалістів нової